

Byla C-600/19**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2019 m. rugpjūčio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Audiencia Provincial de Zaragoza (Ispanija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. liepos 12 d.

Apeliantė:

MA

Kita apeliacinio proceso šalis:

Ibercaja Banco, S.A.

Pagrindinės bylos dalykas

Apeliacinis skundas dėl nutarties, kuria, atliekant vykdymo procedūrą, patvirtintos mokėtinos palūkanos, laiku nepareiškus prieštaravimo ir dėl to nesant galimybės nagrinėti tam tikrų sutarties sąlygų nesąžiningumo, nes taikomas *res judicata* poveikis.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia keturis prejudicinius klausimus. Pirmuoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar nacionalinės teisės norma, kuria remiantis darytina išvada, kad jei kompetentingas teismas sąlygos nesąžiningumo *ex officio* neįvertino išduodamas vykdomąjį dokumentą, jis negali iš naujo jos įvertinti *ex officio*, net jei per atliktą pradinę patikrą nebuvo pateikta jokių pastabų dėl nagrinėtų sąlygų galiojimo, atitinka Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį.

Antruoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar tokiu atveju, jei skolininkas, iš kurio išieškoma, neprieštarauja tam, kad sąlygos nesąžiningos,

pateikęs šiuo tikslu įstatyme numatytą atskirąjį procesinį klausimą, išsprendus šį prieštaravimo klausimą gali būti pateiktas naujas klausimas, net tada, kai nėra nei naujų faktinių aplinkybių, nei naujų teisinių aplinkybių.

Trečiuoju prejudiciniu klausimu siekiama sužinoti, ar tokiu atveju, jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai manant, kad netenkama teisės pareikšti ieškinį, todėl skolininkui užkertamas kelias iš naujo pareikšti ieškinį dėl sąlygų nesąžiningumo, teismas gali *ex officio* atlikti tokią patikrą.

Paskutiniu prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar patvirtinus nekilnojamojo turto perdavimą ir paskyrus šį turtą galima pripažinti, kad vykdymo procedūra baigta, todėl galima *ex officio* arba šalies prašymu pareikšti prieštaravimą dėl bet kurios nesąžiningos sąlygos, galinčios daryti poveikį vykdymo procedūrai.

Prejudiciniai klausimai

- „1. Ar nacionalinės teisės norma, kuria remiantis darytina išvada, kad, *ex officio* atlikus teisminę tam tikros nesąžiningos sąlygos patikrą prieš inicijuojant vykdymą (neigiama sąlygų teisėtumo patikra), dėl tokios patikros tam pačiam teismui užkertamas kelias vėliau *ex officio* įvertinti tą sąlygą, kai faktinės ir teisinės aplinkybės egzistavo nuo pradžių, nors atlikus šią pradinę patikrą nei sprendimo rezoliucinėje dalyje, nei pagrindime nebuvo pateikta jokių pastabų dėl nagrinėtų sąlygų galiojimo, atitinka Tarybos direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalyje numatytą efektyvumo principą atsižvelgiant į ESTT pateiktą šios direktyvos išaiškinimą?
2. Antra, abejonių kyla dėl to, ar tokiu atveju, kai skolininkas, iš kurio išieškoma, jau egzistuojant faktinėms ir teisinėms aplinkybėms, apibrėžiančioms sąlygos sudarant sutartis su vartotojais nesąžiningumą, jos neužginčija pareikšdamas atskirąjį prieštaravimą (šiuo tikslu jį pareikšti leidžiama įstatyme), jis gali, priėmus sprendimą dėl to prieštaravimo, pareikšti naują atskirąjį prieštaravimą, dėl kurio būtų nustatytas kitos ar kitų sąlygų nesąžiningumas, kai jis jau galėjo iš pradžių jas užginčyti pagal įstatymuose numatytą įprastą tvarką, jeigu iš esmės jis netenka teisės pareikšti ieškinį, todėl vartotojui užkertamas kelias iš naujo užginčyti kitos sąlygos nesąžiningumą per tą pačią vykdymo procedūrą ar net per vėlesnę bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą?
3. Trečia, abejonių kyla dėl to, ar tokiu atveju, jei būtų pripažinta, kad išvada, jog šalis negali pareikšti antro ar paskesnio atskirojo prieštaravimo siekdama įrodyti sąlygos, kurią užginčyti galėjo anksčiau (kadangi jau buvo apibrėžtos būtinos faktinės ir teisinės aplinkybės), nesąžiningumą, atitinka Direktyvą 93/13 <...>, šią išvadą teismas, informuotas apie šį nesąžiningumą, gali pasitelkti kaip pagrindą siekdamas pasinaudoti savo galimybe atlikti *ex officio* patikrą?

4. Ketvirta, kyla esminis klausimas, ar tuo atveju, kai patvirtintas nekilnojamojo turto perdavimas ir šis turtas paskirtas galbūt tam pačiam kreditoriui ir kai perleistas nuosavybės teise priklausantis turtas, pateiktas kaip užstatas ir jau panaudotas, aiškinimas, kad pasibaigus procedūrai ir pasiekus rezultatus, kurių ja buvo siekiama, t. y. panaudojus užstatą, skolininkas gali pateikti naujų atskirųjų klausimų, kad bet kuri nesąžininga sąlyga, turinti įtakos vykdymo procedūrai, būtų pripažinta negaliojančia, <...> atitinka Europos Sąjungos teisę, arba ar galima, perdavus šį turtą (galbūt kreditoriui) ir suteikus teisę jį įregistruoti *Registro de la Propiedad* (Nuosavybės registras), leisti atlikti peržiūrą *ex officio*, dėl kurios būtų panaikinta visa vykdymo procedūra ar kuri galiausiai turėtų įtakos hipoteka užtikrintoms sumoms ir galėtų daryti poveikį sąlygoms, kuriomis pateiktas kainų pasiūlymas?“

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60) 51 ir 52 punktai.

2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164) 27, 28 ir 37–39 punktai.

2015 m. spalio 29 d. Sprendimo *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731) 37, 38 ir 39 punktai.

2017 m. gruodžio 7 d. Sprendimo *Santander* (C-598/15, EU:C:2017:945) 59 ir 60 punktai.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Nacionalinės teisės nuostatos

Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (2000 m. sausio 7 d. Įstatymas Nr. 1/2000, kuriuo patvirtinamas Civilinio proceso kodeksas), visų pirma jo 136 ir 222 straipsniai, 447 straipsnio 2 dalis, 517 straipsnis, 552 straipsnio 1 dalis, 557, 571 ir 695 straipsniai.

Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (2013 m. gegužės 14 d. Įstatymas Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimams užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos).

Ley 5/2019, de 15 de marzo, reguladora de los contratos de crédito inmobiliario, en particular la disposición transitoria tercera (2019 m. kovo 15 d. Įstatymas

Nr. 5/2019, kuriuo reglamentuojamos nekilnojamojo turto kredito sutartys), visų pirma trečioji pereinamojo laikotarpio nuostata.

Código Civil (Civilinis kodeksas), visų pirma jo 1129 straipsnis.

Nacionalinė jurisprudencija

Tribunal Supremo (Aukščiausiasis Teismas) sprendimas Nr. 462/2014 (ECLI: ES:TS:2014:4617).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 463/2014 (ECLI: ES:TS:2014:4972).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 526/2017 (ECLI: ES:TS:2017:3373).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 576/2018 (ECLI: ES:TS:2018:3553).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 628/2018 (ECLI: ES:TS:2018:3734).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 484/2010 (ECLI: ES:TS:2010:4294).

Tribunal Supremo sprendimas Nr. 31/2019 (ECLI: ES:TS:2019:31).

Trumpas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

- 1 Kadangi pagal *Ibercaja Banco, S.A.* ir PO bei MA sudarytą hipoteka užtikrintos paskolos, kurios suma – 198 400 EUR, sutartį buvo nesumokėtos penkios įmokos, *Ibercaja Banco* paprašė jas išieškoti pardavus individualų namą (jo vertė – 299 290 EUR); ji reikalavo kapitalo ir susikaupusių bei nesumokėtų palūkanų, nepažeidžiant galimybės vėliau sumokėti ir delspinigius.
- 2 Nustatyta nominali metinė paskolos palūkanų norma buvo 2,750 % iki 2005 m. pabaigos, o vėliau taikomos kintamos palūkanos, nustatytos 3 *bis* sąlygoje; palūkanų normai taikoma minimali marža negalėjo būti mažesnė nei 0,5 %. Buvo nustatyta nominali metinė 19 % delspinigių norma.
- 3 2015 m. sausio 26 d. priimta nutartis, kuria nurodyta išieškoti iš skolininkų (PO ir MA) reikalaujamą sumokėti sumą, suteikiant jiems dešimties dienų terminą prieštaravimui dėl išieškojimo pareikšti. Tą pačią dieną teismo kanceliarija priėmė nutarimą, kuriame Nuosavybės registruui nurodė išduoti pažymą apie nuosavybę ir kitas daiktines teises į nekilnojamąjį turtą, taip pat apie išieškotojo naudai sudarytą hipoteką.
- 4 Mirus skolininkui PO, šalimis tapo SP ir JK, kaip galimi įpėdiniai pagal įstatymą.
- 5 Surengus aukcioną, kuris neįvyko, *Ibercaja* paprašė paskirti jai 179 574 EUR vertės nekilnojamąjį turtą; ji informavo, kad turtą perdavė bendrovei *Residencial Murillo, S.A.*, kuri perdavimui pritarė ir pateikė šiai sumai lygią pajamų garantiją.

- 6 2016 m. spalio 25 d. buvo nustatytos 2 886,19 EUR išlaidos ir turėjo būti sumokėtos 32 538,28 EUR sumai lygios palūkanos, apskaičiuotos taikant 12 % normą, kaip numatyta Įstatyme Nr. 1/2013; šias sumas leista išieškoti iš skolininko. Gruodžio 13 d. nutarimu minėta nustatytų išlaidų suma buvo patvirtinta.
- 7 2016 m. lapkričio 9 d. pareiškimu MA pareiškė prieštaravimą dėl palūkanų mokėjimo; ji nurodė, kad šeštoji paskolos sutarties sąlyga dėl 19 % delspinigių, taip pat apatinės ribos sąlyga yra nesąžiningos.
- 8 Siekiant išnagrinėti galimas nesąžiningas vykdomojo dokumento sąlygas (įvertinta, kad, be kitų sąlygų, galėjo būti nesąžininga ir sąlyga dėl teisės reikalauti su paskola susijusių įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą), buvo priimta nutartis, kuri perduota šalims. *Ibercaja* prieštaravo proceso sustabdymui; ji teigė, kad ne laikas pripažinti sutarties sąlygas nesąžiningomis, nes buvo perduotas turtas ir patvirtintos išlaidos.
- 9 Teismas nutartimi leido sustabdyti procesą, kol bus priimtas sprendimas dėl konkretaus *Tribunal Supremo* prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą ir dėl delspinigių. *Ibercaja* šią nutartį apskundė ir *Audiencia Provincial* (Provincijos teismas) sustabdymą panaikino, leidęs tęsti procesą.
- 10 2017 m. lapkričio 20 d. nutartimi teismas pripažino, kad sąlyga dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą yra nesąžininga, ir nusprendė sustabdyti išieškojimą. *Ibercaja* pateikė apeliacinį skundą, o MA dėl jo pareiškė prieštaravimą. 2018 m. kovo 28 d. nutartimi *Audiencia Provincial* panaikino apskustą nutartį ir nutarė tęsti procesą, pripažinęs, kad nereikėjo nagrinėti, ar konkrečios sąlygos (kaip antai sąlyga dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą) yra nesąžiningos, nes sutartis dėl hipotekos paskolos buvo sukėlusį padarinių ir užstatas jau buvo panaudotas, vartotojui nepasinaudojus savo teisėmis. Jis pripažino, kad nuosavybės teisė buvo perduota, todėl šios teisės reikia paisyti taikant jau atsiradusių nuosavybės santykių teisinio saugumo principą.
- 11 2018 m. liepos 31 d. teismo nutartimi buvo atmestas prieštaravimas dėl mokėtinų palūkanų, kurių suma liko nustatyta tokia pati – 32 389,89 EUR, nes procesas pradėtas priėmus Įstatymą Nr. 1/2013 ir nebuvo pateikta jokio atskirojo prieštaravimo, todėl atsižvelgiant į *res judicata* poveikį jau nebuvo galima nagrinėti, ar sąlygos gali būti nesąžiningos.
- 12 MA apskundė 2018 m. liepos 31 d. nutartį ir pareiškė prieštaravimą *Ibercaja, S.A. Audiencia Provincial* gavus nutartis, buvo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 13 Šalių argumentai išdėstyti ankstesniuose 7–9 ir 12 punktuose.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindų santrauka

- 14 Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra glaudžiai susijęs su prašymu priimti prejudicinį sprendimą C-497/19. Iš esmės abiejuose prašymuose klausiama (nors šiame prašyme kreipiamasi ir dėl papildomo patikslinimo), ar 1999 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvoje 93/13/EEB įtvirtintų teisės normų dėl vartotojų apsaugos efektyvumo principas, visų pirma nesąžiningų sąlygų neprivalomumas, numatytas šios direktyvos 6 straipsnyje, yra suderinamas su *res judicata* poveikiu, teisės pareikšti ieškinį netekimu ir vykdymo procedūros galutinio ar paskutinio momento, kai jau negalima pateikti jokio prieštaravimo dėl nesąžiningumo, nustatymu, nepažeidžiant vartotojo galimybės ginti savo teises per vėlesnę bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą.

- 15 Didžiausia neišspręsta problema Ispanijos civilinio proceso srityje, susijusi su vartotojų apsauga, yra pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją nustatytų naujų procesinių kriterijų įtaka *res judicata* poveikiui ir teisės pareikšti ieškinį netekimui.

Teismams numatyta pareiga per procesą *ex officio* nustatyti nesąžiningas sutarčių sąlygas ir jas panaikinti pamažu suformavo *res judicata* poveikį. Atsižvelgdami į jiems nustatytas ribas ir savo veiklą vartotojų apsaugos srityje, nacionaliniai teismai praktiškai privalo išsklaidyti svarbias abejones, kilusias dėl to, kad jų jurisprudencija yra netiksli. Visų pirma neaišku, ar per vykdymo procedūrą atsiranda proceso nutraukimo poveikis, kiek tai susiję su galimybe nustatyti kurios nors sutartyse su vartotojais nustatytos sąlygos galiojimą.

- 16 Pagal Ispanijos proceso teisę, t. y. pagal Civilinio proceso kodeksą (toliau – LEC), išskiriamos dvi didelės civilinių procedūrų kategorijos: bylos nagrinėjimo iš esmės procedūra ir vykdymo procedūra.

Bylos nagrinėjimo iš esmės procedūra yra plenarinis procesas, vykdytinas kaip įprasta procedūra, per kurią asmenų santykių srityje prašoma pradėti teisminį procesą dėl nežinomos ar atsakovo sutrikdytos teisės bei priimti dėl jos galutinį sprendimą be galimybės vėliau mėginti pareikšti tą patį prieštaravimą ar inicijuoti tą pačią procedūrą, pagrįstą tuo pačiu ieškinio pagrindu (LEC 222 straipsnis).

Šalia šios kategorijos egzistuoja vykdymo procedūra, kuriai būdinga tai, kad nėra išankstinio teisių ribų nustatymo. Per šią procedūrą pradedama materialinė veikla, būtina, kad būtų įgyvendinta teisė. Norint tiesiogiai pasinaudoti šia vykdymo procedūra reikalaujama, kad teisė, kuria siekiama pasinaudoti, būtų pripažinta rašte arba dokumente, kaip tai numatyta atitinkamame įstatyme. Vykdomųjų raštų ar dokumentų sąrašas pateikiamas LEC 517 straipsnyje, kuriuo vienodai reglamentuojami vadinamieji vykdomieji procesiniai raštai (prie jų kaip

pagrindinis priskiriamas sprendimas, kuriuo užbaigiamas bylos nagrinėjimo iš esmės procesas) ir sutartiniai dokumentai. Pastarieji sudaromi ne per procesą ir yra sutartys, pagal kurias skolininkui kyla pareiga sumokėti kreditoriui nustatyto dydžio ir pareikalavus mokėtiną piniginę įmoką (LEC 571 straipsnis). Priežastis, dėl kurios įstatymų leidėjas leidžia minėtame straipsnyje reglamentuojamais atvejais tiesiogiai kreiptis dėl vykdymo procedūros ir išvengti bylos nagrinėjimo iš esmės procedūros, per kurią pripažįstama teisė, yra ta, kad skola pripažįstama kartu su teisinėmis garantijomis, dėl kurių galima daryti prielaidą, jog skola egzistuoja ir yra reali.

- 17 Pažymėtina, kad *res judicata* poveikį turi ne tik sprendimas, priimtas per teismo plenarinį posėdį, bet ir tai, kas galėjo būti pateikta kaip ieškovo pareikšto ieškinio pagrindas arba kaip išimtis, kuria galėjo remtis atsakovas, bet to nepadarė, t. y. teisės pareikšti ieškinį netekimas.

Teisės pareikšti ieškinį netekimas paprastai vadinamas „faktiniu *res judicata*“, atsižvelgiant į tai, kad dėl jo taip pat sustabdomas arba nutraukiamas procesas ir ieškinio nagrinėjimas. Jei *res judicata* yra glaudžiai susijęs su teisinio saugumo vertybe, teisės pareikšti ieškinį netekimas taip pat jai artimas, nes teisės aktų leidėjas siekia išvengti nesibaigiančios procesų virtinės siekiant nustatyti tą pačią teisę.

Teisės pareikšti ieškinį netekimą, kaip ir *res judicata*, formaliu požiūriu galima laikyti to paties proceso pasekme, arba – materialine prasme – pasekme ieškiniams ar gynybai. Kaip formali pasekmė jis užkerta kelią tam, kad per tą patį procesą šalis, kuri galėjo tam skirtu proceso momentu pasinaudoti procesine galimybe ir to nepadarė, pasinaudotų ta procesine galimybe (LEC 136 straipsnis), o kaip materialinė pasekmė jis neleidžia šaliai per kitą procesą pareikšti ieškinio, pagrįsto pagrindu ar išimtimi, kuriais remtis ji galėjo per pirmąjį procesą (LEC 222 straipsnis).

- 18 Ispanijos teisėje skolininkui numatyta galimybė pateikti atskirąjį procesinį klausimą, kurį pateikus teisme nustatomos prieštaravimo dėl vykdymo ribos. Prieš priimant 2013 m. gegužės 14 d. Įstatymą Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos, su įsipareigojimų teisėtumu susiję klausimai buvo paliekami spręsti per galimą bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą, kurią turi inicijuoti skolininkas. Minėtame įstatyme numatyta galimybė tiek per įprastą vykdymo procedūrą (LEC 557 straipsnio 1 dalies 7 punktas), tiek per specialią išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą (LEC 695 straipsnio 1 dalies 4 punktas) pareikšti prieštaravimą dėl sutarčių sąlygų nesąžiningumo. Ne tik leista pareikšti prieštaravimą siekiant, kad būtų pripažintos nesąžiningomis masiškai su vartotojais sudarytose sutartyse nustatytos sąlygos, taigi ir atitinkamai šių sąlygų negaliojimas, bet ir teismams nustatyta pareiga *ex officio* ir iš pat pradžių tikrinti galimą tokių sutarčių nesąžiningumą (LEC 552 straipsnio 1 dalies antra pastraipa).

Tiek skolininko pareikštas prieštaravimas dėl nesąžiningumo, tiek minėtame įstatyme nustatyta pradinė *ex officio* patikra susiję su sąlygomis, kurios gali būti pagrindas vykdymui pradėti arba skolos sumai nustatyti.

- 19 Kiek tai susiję su LEC, kilo diskusijų dėl *res judicata* poveikio, kurį gali sukelti teismo sprendimas dėl prieštaravimo, priimamas per vykdymo procedūrą. Pagal *Tribunal Supremo* kriterijų dėl *res judicata* poveikio per vykdymo procedūrą apskritai laikoma, kad šis poveikis atsiranda tiems prieštaravimo pagrindams, kurie buvo pateikti veiksmingai ir buvo nustatyti teismo; tai, kas jau išspręsta nagrinėjant atskirąjį prieštaravimą, pareikštą per vykdymo procedūrą, taip pat lemia *res judicata* poveikį tiems prieštaravimo pagrindams, dėl kurių buvo galima pareikšti prieštaravimą, tačiau tai padaryta nebuvo. Kalbama apie teisės pareikšti ieškinį netekimo poveikį: nepareikšta tai, dėl ko buvo galima paprieštarauti, taigi vėliau skolininkas jau nebegali inicijuoti bylos nagrinėjimo iš esmės procedūros, per kurią būtų pripažintas šios išimties taikymas. Tokios yra jurisprudencijos gairės, kuriomis vykdymo procedūros srityje vadovaujamosi *Tribunal Supremo* sprendimuose Nr. 4617/2014 ir Nr. 4972/2014.

Tokią jurisprudenciją *Tribunal Supremo* taikė byloje dėl su vartotojais sudarytų sutarčių sąlygų nesąžiningumo. Šiuo tikslu vertėtų nurodyti šio teismo sprendimus Nr. 3373/2017, Nr. 3553/2018 ir Nr. 3734/2018.

- 20 Problemos kyla dėl galimybės taikyti šią jurisprudenciją, kiek tai susiję su skolininko/vartotojo teisės į gynybą reikalavimais, nustatytais Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, arba tą jurisprudenciją su jais suderinti.

Svarbiausiu laikytinas 2017 m. sausio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60). Jame nagrinėjamos problemos, susijusios su *res judicata* poveikiu ir vartotojų apsauga, ir nustatyta, kad tokia apsauga negali būti laikoma neribota ir kad pirmenybė teiktina visuotiniam teisės sistemos darnos principui, t. y. teisinio saugumo principui.

Minėtame sprendime taip pat pažymėta, kad *res judicata* poveikis apibrėžiamas nacionalinėje teisėje. Taigi reikėtų vadovautis Ispanijos *Tribunal Supremo* nustatytomis sąlygomis ir taikyti šio teismo bendrąją jurisprudenciją, kuri, atrodo, yra išplėsta ir taikoma vartotojų apsaugos sričiai. Tai reikštų, kad tuo atveju, jei ši išankstinė teismo patikra buvo atlikta vertinant vykdymo procedūrą, bet be jokio formalaus nesąžiningumo paskelbimo ar nurodant tik galimą konkretaus prieštaravimo pagrindo nesąžiningumą, ir vėliau – kai galbūt skolininkas pareiškė atskirąjį prieštaravimą – nė viena sąlyga nepripažinta nesąžininga, atsiranda *res judicata* poveikis arba proceso „nutraukimo“ poveikis ir šalis netenka teisės pareikšti ieškinį arba praranda galimybę pasibaigus prieštaravimo terminui pasinaudoti procesine galimybe teisme pareikšti ieškinį dėl sutarties sąlygos nesąžiningumo, tiek per tą pačią vykdymo procedūrą pareiškiant atskirąjį prieštaravimą, tiek per paskesnę bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą.

Vis dėlto minėtame sprendime siekiant apibrėžti *res judicata* poveikį neapsiribojama tik nuoroda į nacionalinę teisę, bet nustatomos kelios sąlygos ar apribojimai, visų pirma jo 51 ir 52 punktuose. 51 punkte nustatyta, kad „Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje nurodytos nacionalinės teisės aktuose nustatytos sąlygos negali iš esmės pažeisti šia nuostata vartotojams suteiktos teisės į tai, kad nesąžininga laikoma sąlyga nebūtų jiems privaloma“, o 52 punkte numatyta, kad „tuo atveju, kai per ankstesnę ginčijamos sutarties nagrinėjimą, kuris užbaigtas priėmus sprendimą, įgijusi *res judicata* galią, nacionalinis teismas savo iniciatyva išnagrinėjo tik vienos ar tik kai kurių šios sutarties sąlygų atitiktis Direktyvai 93/13 klausimą, ši direktyva įpareigoja nacionalinį teismą, kaip ir šioje byloje, į kurią, vadovaudamasis teisės aktų nustatytais reikalavimais, kreipėsi vartotojas, pateikdamas atskirąjį prieštaravimą, savo iniciatyva ar šalių prašymu įvertinti, jei tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, galimą kitų šios sutarties sąlygų nesąžiningumą. Iš tiesų, nesant tokios kontrolės, vartotojo apsauga taptų nepilna ir nepakankama ir tai nebūtų nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią šios sąlygos naudojimui, priešingai, nei numatyta Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje“.

Vis dėlto pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal nacionalinę teisę teismas privalo išnagrinėti visą sąlygų rinkinį, net jei savo nuomonę pareiškia tik dėl galimai nesąžiningomis laikytinų sąlygų. Pagal LEC 552 straipsnio 1 dalį privaloma išnagrinėti visą vykdomąjį dokumentą; net jeigu atskirasis prieštaravimas pareiškiamas tik dėl tų sąlygų, kurios vertinamos kaip galimai nesąžiningos, atliekant šią patikrą turi būti vertinamas ir kitų sąlygų teisėtumas.

- 21 Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į *res judicata* poveikio svarbą teismo procesuose, nes priimto sprendimo nekintamumas yra būtinas siekiant laikytis teisinio saugumo principo. Su šiuo principu glaudžiai susijęs teisės pareikšti ieškinį netekimas, kai pasibaigus procesiniam terminui, skirtam procesiniam aktui įvykdyti, šalis praranda galimybę jį įvykdyti.

Europos Sąjungos teisę atitinkantis taip suprantamo teisės pareikšti ieškinį netekimo priimtumas buvo nustatytas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, visų pirma 2015 m. spalio 29 d. Sprendime *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731), susijusiame su pereinamojo laikotarpio tvarka, įtvirtinta minėtame nacionaliniame įstatyme Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos, kuriame siekiant vykdyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją skolininkui / vartotojui buvo nustatyta galimybė per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą pareikšti prieštaravimą dėl kai kurių jam nustatytų sąlygų nesąžiningumo, o dėl atvejų, kai įprastas prieštaravimui pareikšti skirtas terminas baigėsi, pagal minėtame įstatyme įtvirtintą pereinamojo laikotarpio tvarką nustatytas išskirtinis vieno mėnesio terminas *ex novo* pareikšti nesąžiningumu pagrįstą prieštaravimą. Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokia procesinė priemonė, t. y. išskirtiniu laikomas terminas, neatitinka Europos Sąjungos teisės. Teisingumo Teismas pateikė tokį pagrindimą:

„Tačiau šiame pranešime, kurio data ankstesnė nei Įstatymo Nr. 1/2013 įsigaliojimo diena, nebuvo informacijos apie šių vartotojų teisę pareikšti prieštaravimą dėl vykdymo, grindžiamą sutarties, kuria remiantis išduotas vykdomasis dokumentas, sąlygos nesąžiningumu, nes tokia galimybė [LEC] 557 straipsnio 1 dalies 7 punkte buvo nustatyta tik priėmus Įstatymą Nr. 1/2013.

Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant, be kita ko, į teisės į gynybą, teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principus, vartotojai negalėjo pagrįstai tikėtis, kad jiems bus suteikta nauja galimybė pareikšti atskirąjį prieštaravimą, jeigu jiems apie tai nebuvo pranešta tokiu pačiu procesiniu būdu, koku jie gavo pirminę informaciją.

Todėl ginčijama Įstatymo Nr. 1/2013 pereinamojo laikotarpio nuostata, kiek ja numatyta, kad naikinamasis terminas šioje byloje pradedamas skaičiuoti, nors susijusiems vartotojams asmeniškai nepranešta apie galimybę nurodyti naują prieštaravimo pagrindą per vykdymo procedūrą, kuri prasidėjo dar iki šio įstatymo įsigaliojimo, negali užtikrinti, kad šiuo terminu bus visapusiškai pasinaudota, taigi ir veiksmingai pasinaudota ginčijamu įstatymo pakeitimu pripažinta nauja teise.“

Vis dėlto suprasti šią jurisprudenciją galima tik atsižvelgiant į paties Teisingumo Teismo pripažįstamus naikinamuosius terminus. Taip pat pažymėtina, kad to paties sprendimo 27 ir 28 punktuose nurodomi pagrindiniai nacionalinės teisės sistemos principai, kaip antai teisės į gynybą apsauga, teisinio saugumo principas ir tinkama proceso eiga. Galiausiai iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad jei jis ir nusprendė, jog Įstatyme Nr. 1/2013 įtvirtinta pereinamojo laikotarpio tvarka neužtikrina teisės į gynybą apsaugos, tai tik dėl to, kad padarė prielaidą, jog yra Europos Sąjungos teisę atitinkančių naikinamųjų terminų, kurie rodo minimalią procesinę tvarką ir atitinka teisinio saugumo principą.

- 22 Šiomis aplinkybėmis kyla abejonių dėl tokių principų derinimo įvairiuose paties Teisingumo Teismo sprendimuose ir *Tribunal Supremo* jurisprudencijoje bei nacionalinės teisės aktuose.

Siekiant laikytis Teisingumo Teismo jurisprudencijos, nacionaliniame proceso įstatyme buvo nustatyta nesąžiningumo patikra tiek per įprastą vykdymo procedūrą, tiek per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą. Pirmoji patikra atliekama *ex officio* ir ją prieš inicijuojant vykdymo procedūrą privalo atlikti tas pats teismas. Ši patikra išskirtinė tuo, kad per ją atliekamas grynai sąlyginis ir neigiamas vertinimas. Sprendimas priimamas ne dėl sąlygų galiojimo, o tik dėl jų negaliojimo. Tai ne teigiamas, o neigiamas jų galiojimo vertinimas; patikrinus sutartinį vykdomąjį dokumentą atsižvelgiama tik į tas sąlygas, kuriose teismas įžvelgia nesąžiningumą ir dėl kurių pareikštas atskirasis prieštaravimas, lemiantis sprendimo dėl jų galiojimo priėmimą.

Dėl likusių sąlygų pažymėtina, kad jeigu jos atitinka galiojimo kriterijus, kuriuos patikrina teismas, nagrinėjantis prašymą dėl vykdymo, šis teismas nepaskelbia jokių argumentų. Jei atlikus pradinę patikrą daroma prielaida, kad sąlygos tariamai

galioja, apie tą galiojimą aiškiai neskelbiama. Taip atsitiko ir per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, dėl kurios pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą.

Reikėtų pakartoti, kad šis pradinis formalumas siejamas tik su neigiamu vertinimu, atliekamu per vykdymo procedūrą, per kurią iš esmės teisės nepripažįstamos. Pateikus neigiamą vertinimą niekaip neužkertamas kelias skolininko teisei į gynybos apsaugą, ir jis gali pradėjęs vykdymą pareikšti prieštaravimą dėl kitų sąlygų, kurios nebuvo aiškiai įvertintos per pradinę *ex officio* patikrą, nesąžiningumo.

Vis dėlto dėl tų sąlygų, kurių galima nesąžiningumą jis įvardijo iš pradžių, sprendimas privalo būti priimtas per bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą, kuri gali būti tiek neigiamo pobūdžio – tuo atveju, jei sąlygos laikomos nesąžiningomis, – tiek, priešingu atveju, teigiamo pobūdžio.

Nagrinėjamu atveju aišku, kad tokie sprendimai, būtinai priimami tik tada, kai šalys nesutaria, lemia *res judicata* poveikio atsiradimą, taigi nei atskirąjį prieštaravimą reiškiantis skolininkas, nei savo galimybe atlikti *ex officio* patikrą besinaudojantis teismas negali mėginti iš naujo įvertinti tai, dėl ko jau nuspręsta priešingai.

Konkrečiu atveju abejonių kyla dėl to, kad atlikęs pradinę *ex officio* patikrą teismas, nenustatęs nė vienos sąlygos nesąžiningumo arba nustatęs tik vienos konkrečios sąlygos nesąžiningumą, nesurengia šalių klausymo. T. y. pradedamas vykdymas ir nepateikiamas nei teigiamas, nei neigiamas sąlygų galiojimo vertinimas, net kai teismas jas patikrino.

- 23 Savo ruožtu – o tai jau yra antroji abejonė – problema kyla dėl to, ar pradinį atskirąjį prieštaravimą dėl konkrečių sąlygų nesąžiningumo pareiškęs skolininkas gali, nepaisant tokios teisės praradimo, vėliau pareikšti kitą atskirąjį prieštaravimą dėl sąlygos, kurią laiko nesąžininga, bet dėl kurios nepareiškė prieštaravimo per tam nustatytą procesinį terminą, atsižvelgiant į tai, kad ši nesąžiningumą apibrėžiančios faktinės ir teisinės aplinkybės jau egzistavo pareiškiant pirmąjį ir laiku pareiškta atskirąjį prieštaravimą.

Galiausiai atsižvelgiant į tai, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją teisės pareikšti ieškinį praradimas pripažįstamas, jei skolininkas nepareiškia prieštaravimo per vykdymo procedūrą, kyla klausimas, ar pagal veiksmingumo principą leidžiama nutraukti procesą ir tiek skolininkui, tiek teismui užkirsti kelią tam, kad būtų *ex officio* iš naujo patikrinta tai, kas jau buvo patikrinta, arba pareikštas prieštaravimas dėl to, dėl ko jau buvo galima pareikšti prieštaravimą ir tai nepadaryta.

- 24 Neatsižvelgiant į *res judicata* ir teisės pareikšti ieškinį netekimo poveikį, dėl ESTT jurisprudencijos ir nacionalinės teisės kyla tam tikrų abejonių, susijusių su paskutinio momento, kai *ex officio* arba šalies prašymu galima pareikšti prieštaravimą dėl bet kurios sąlygos nesąžiningumo, nustatymu. Iš tikrųjų

specialios išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros tikslas yra pasinaudoti daiktiniu užstatu, t. y. hipoteka, kad būtų padengtas kreditoriaus, kuris yra išieškotojas, kreditas. Šis užstatas laikomas panaudotu, kai, surengus aukcioną, hipotekoje įregistruotas nekilnojamas turtas perduodamas asmeniui, kuris nėra įsiskolinęs šio turto savininkas.

Pagal Ispanijos teisę šis turtas perduodamas, kai tam tikru būdu įteikiamas perdavimo dokumentas, t. y. jis įteikiamas kaip turto perdavimo dokumentas (*traditio*) arba kaip pagalbinis dokumentas (pvz., notaro patvirtintas aktas). Taikant *nuda traditio*, nuosavybė neperduodama, nes turi būti pagrindas – išsamus dokumentų rinkinys.

Teismo taikomo apribojimo atveju dokumentas yra patvirtinimas, kad turtas perduotas geriausią kainą pasiūliusiam subjektui. Jeigu patvirtinant ieškovo kaip turto perėmėją parengiamas dokumentas, kuriuo paskiriamas turtas, tai teismo pareigūno nutarime nurodoma, kaip įgyvendinamas nekilnojamojo turto perdavimas. Remiantis šiuo nutarimu dėl turto paskyrimo, naujo nekilnojamojo turto savininko statusą galima įregistruoti Nuosavybės registre ir dėl nekilnojamojo turto gali būti atliekami teisiniai veiksmai. Siekiant perduoti nuosavybę, nereikia subjektui, kuriam ji paskirta, perduoti nekilnojamojo turto.

ESTT mano, kad nei paskolos sutarties galiojimo, nei nesąžiningų sąlygų buvimo nereikia peržiūrėti, kai turto nebegalima reikalauti. Antai 2013 m. kovo 14 d. ESTT sprendime įtvirtinta, kad „galutinis hipoteka įkeisto turto pardavimas trečiajam asmeniui tampa neatšaukiamas, net jei dėl bylą iš esmės nagrinėjančiame teisme vartotojo ginčijamos sąlygos nesąžiningumo išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra tampa niekinė, nebent vartotojas yra padaręs įrašą, kuris užkerta kelią prašymui pripažinti hipoteką negaliojančia, anksčiau, nei parašėte įrašyta minėta pastaba“.

Šis kriterijus pakartojamas 2017 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendime (EU:C:2017:945), kuriame, kalbant apie neteisminę išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, nurodyta, kad negalima siekti peržiūrėti su vartotoju sudarytos sutarties, kuria remiantis atliktas priverstinis išieškojimas, sąlygų nesąžiningumo, argumentuojant, kad „vykstant išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrai [bylą nagrinėjantis] teismas prireikus galėjo *ex officio* išnagrinėti, ar hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esančios sąlygos nėra nesąžiningos.

<...> Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis netaikytinos tokiai procedūrai, <...> kurią pradėjo nekilnojamojo turto įgijėjas įvykus išieškojimui iš hipoteka įkeisto turto, dėl kurio vartotojas sutiko kreditoriaus (pardavėjo ar tiekėjo) naudai, ir kurios tikslas [yra] apsaugoti šio įgijėjo teisėtai įgytas daiktines teises, nes, pirma, ši procedūra nesusijusi su kreditorių (pardavėją ar tiekėją) ir vartotoją siejančiais teisiniais santykiais ir, antra, išieškojimas iš hipoteka įkeisto turto buvo įvykdytas, nekilnojamas turtas perduotas ir su tuo susijusios daiktinės teisės perleistos vartotojui nepasinaudojus tokiomis aplinkybėmis jam numatytomis teisių gynimo priemonėmis“.

Galiausiai šiame sprendime atsižvelgiama į dvi aplinkybes: teisės pareikšti ieškinį netekimą ir aplinkybę, kad hipoteka įkeistas turtas buvo perduotas. Vis dėlto kilo abejonių dėl to, ar galimybė *ex officio* arba šalies prašymu pateikti prieštaravimą dėl nesąžiningumo gali reikšti, kad galima pateikti prieštaravimą dėl bet kurių sąlygų negaliojimo (tai gali lemti net visos vykdymo procedūros negaliojimą), kai, paskyrus nekilnojamąjį turtą naujam savininkui ir net padarius pakeitimą Nuosavybės registre, siekiama išplėsti šią patikrą net ir atlikus minėtus veiksmus, jeigu jie atlikti prieš iškeldinant iš būsto ir perduodant nekilnojamąjį turtą naujam savininkui.

- 25 Taikant nacionalinę teisę dar daugiau abejonių kilo priėmus 2019 m. vasario 28 d. *Tribunal Constitucional* (Ispanijos Konstitucinis Teismas) sprendimą – juo patenkintas vartotojo pareikštas ieškiny, kuriame nurodyta, kad sutartis nesąžininga, nors tuo metu, kai buvo atliktas išieškojimas iš hipoteka įkeisto turto, šiuo nesąžiningumu nesiremta. Iš esmės Ispanijos *Tribunal Constitucional*, aiškindamas ESTT jurisprudenciją, pripažino, kad teisė pareikšti ieškinį neprarandama ir kad šios teisės netenkama tik tada, jei skolininkas pateikė aiškų prieštaravimą dėl sąlygos nesąžiningumo arba jei ši nesąžiningumą nagrinėjo teismas, atlikdamas peržiūrą *ex officio*. Bet kuriuo atveju, kilus abejonių (kaip šioje byloje), reikia ESTT pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Dėl tos priežasties yra teikiamas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kad būtų paaiškinta prieš pradėdant vykdymą atliekamo neigiamo nesąžiningumo vertinimo, numatyto Ispanijos proceso įstatyme, apimtis, konkrečiau kalbant, paaiškinta, ar reikia tikrinti nesąžiningumą (ar teismas jį turi tikrinti *ex officio* arba dėl to, kad to prašo skolininkas), kai hipoteka įkeistas turtas jau panaudotas ir nuosavybė perduota, tačiau bet kuriuo atveju iš skolininko dar nepaimta.

Taigi neatsižvelgiant į tai, ar atsirado *res judicata* poveikis ir ar prarasta teisė pareikšti ieškinį, abejonių kyla siekiant nustatyti, ar procedūra, kurią atlikus panaudojamas daiktinis užstatas surengus aukcioną, baigiasi patvirtinus perdavimą ir nurodžius paskirti turtą, taigi jau negalima *ex officio* arba šalies prašymu peržiūrėti, ar bet kuri sutarties sąlyga galioja arba yra nesąžininga, ar, priešingai, galima net ir paskyrus turtą pateikti prieštaravimą dėl šio nesąžiningumo, kol skolininkas neiškeldintas iš būsto.

- 26 Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį į pakeitimą, nacionalinėje teisėje įtvirtintą 2019 m. kovo 15 d. Įstatymu Nr. 5/2019, kuriuo reglamentuojamos nekilnojamojo turto kredito sutartys; pagal šį įstatymą susiklosčius tam tikroms aplinkybėms kai kuriems skolininkams, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, suteikiamas naujas dešimties dienų terminas prieštaravimui pareikšti remiantis tuo, kad sąlygos gali būti nesąžiningos.

Visų pirma Įstatymo Nr. 5/2019 trečiojoje pereinamojo laikotarpio nuostatoje dėl specialios vykdymo procedūrų, atliekamų tuo metu, kai įsigaliojo Įstatymas Nr. 1/2013, tvarkos skolininkams, iš kurių išieškoma, suteikiamas naujas terminas specialiam atskirajam prieštaravimui pareikšti. Vis dėlto šis terminas

nesuteikiamas, jeigu vykdymo procedūra nesibaigia nekilnojamojo turto perdavimu įgijėjui.

- 27 Atsižvelgdami į visa tai, įvairūs teisės subjektai pateikė skirtingų nuomonių, nors jie visi tvirtina, kad tokias nuomones pateikė taikydami Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

Tribunal Supremo teigia, kad jei baigėsi terminas prieštaravimui dėl išieškojimo pareikšti ir jei prasidedant šiam terminui buvo galimybė pareikšti prieštaravimą dėl nesąžiningumo, teisės pareikšti ieškinį netenkama ir atsiranda *res judicata* poveikis.

Tribunal Constitucional tvirtina, kad teisė pareikšti ieškinį neprarandama ir *res judicata* poveikis neatsiranda, kol nepriimtas aiškus sprendimas dėl sąlygų galiojimo, o paskutinis momentas prieštaravimui dėl nesąžiningumo pareikšti vykdant išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą yra turto perdavimas subjektui, kuriam jis paskirtas.

Teisės aktų leidėjas mano, kad teisės pareikšti ieškinį netenkama ir *res judicata* poveikis atsiranda: bent tais atvejais, kai nebuvo materialinės galimybės pareikšti prieštaravimą, galima pareikšti specialų atskirąjį prieštaravimą iki paties turto perdavimo momento.

Nacionalinis teismas mano, kad atsižvelgiant į tokią nuomonių įvairovę reikia pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti: 1) kokia yra prieš pradėdant vykdymą atliekamo neigiamo su vartotojais sudarytos sutarties sąlygų vertinimo, kurį reikia atlikti pagal nacionalinę teisę, apimtis; 2) kokios yra teisės pareikšti ieškinį netekimo pasekmės, galinčios kilti skolininkui, jam laiku nepasinaudojus įstatyme numatyta procedūra prieštaravimui dėl išieškojimo pareikšti remiantis sutarties nesąžiningumu; 3) ar paskutinis momentas, kai *ex officio* galima pareikšti prieštaravimą dėl bet kokio sutarties negaliojimo, nes ji nesąžininga, arba kai tokį prieštaravimą gali pareikšti skolininkas, yra nekilnojamojo turto paskyrimas trečiajam asmeniui arba, prireikus, kreditoriui, ar, priešingai, nors nuosavybė perduota, prieštaravimą dėl sutarties nesąžiningumo galima pareikšti, kol turtas neperduotas.